Datum 18.10.2010 Utarbetare Hillevi Kivelä	Granskning av strukturen Datum 18.10.2010 Avdelningschef Katarina Ivars	Formell granskning Datum 18.10.2010 Utvecklingschef Hillevi Kivelä	Godkännande av planen Datum 25.10.2010 Utbildningsledare Kaija Jyrkkänen	Godkänd i andra stadiets utbildningsnämnds svenskspråkiga sektion Datum 27.10.2010 Sekreterare Sirkku Salonen

VAASAN AMMATTIOPISTO
VASA YRKESINSTITUT

VASA YRKESINSTITUT

Studiestigen för företagsamhet 2010

ALLA GRUNDEXAMINA

Fritt valbara examensdelar och valfria examensdelar som kompletterar yrkeskompetensen

Uppgifter som ansluter sig till läroplanen	**Datum, diarienummer eller paragraf**
UBS föreskrift	Utbildningsstyrelsens bestämmelser om grundexamina
Godkänd i utbildningsnämndens sektion	27.10.2010, § 17
Träder i kraft	1.8.2010
Gäller studerande som inlett studierna	1.8.2010
Ersätter den studieplan som godkänts i utbildningsnämndens sektion	
Yrkesprovsplanerna har godkänts i yrkesprovskommittén för yrkesskicklighet	18.5.2010, 9 §

INNEHÅLL

HANDLINGSPLAN FÖR STUDIESTIGEN FÖR FÖRETAGSAMHET 2

MÅL 2

FÖRETAGSAMHET I GRUNDEXAMINA 2

HUR STIGEN UTFORMAS 2
Yrkesinriktade examensdelar 2
Examensdelar som kompletterar yrkeskomptensen 3
Fritt valbara examensdelar 3
Examensdelar som individuellt fördjupar yrkeskompetensen 3

YRKESPROV 3
Yrkesprovsplan för studiestigen för företagsamhet 4

LÄSPLANER 5
Läsplan 1 6

STUDIER 7

Valbara examensdelar som kompletterar yrkeskompetensen 7

Företagsverksamhet, 0 - 3 sv 8
Affärsverksamhetsplan, 2 sv 8
Företagarläger, 1 sv 11

Fritt valbara examensdelar 14
Företagsamhet, 10 sv 15

Examensdelar som individuellt fördjupar yrkeskompetensen 21
Företagsverksamhet, 10 sv 21

HANDLINGSPLAN FÖR STUDIESTIGEN FÖR FÖRETAGSAMHET

MÅL

Studerande med grundskola kan avlägga yrkesinriktad grundexamen i form av s.k. studiestigar. Målet är att möjliggöra förutsättningar för individuella studiestigar. Studiernas mål gällande företagsamhetsstigen är att förstärka företagsamhetskunnande.

FÖRETAGSAMHET I GRUNDEXAMINA

Företagsamhet ingår i yrkesinriktade grundexamina enligt följande:

Obligatoriska examensdelar som kompletterar yrkeskompetensen, minst 1 sv
I yrkesinriktade examensdelarna ingår företagsamhet minst 5 sv.

Studerande med grundskola kan avlägga yrkesinriktad grundexamen och prioritera mera företagsamhet i sina studier på så sätt att han eller hon avlägger studier som ingår företagsamhet även i följande examensdelar:

Valfria examensdelar som kompletterar yrkeskompetensen, 4 sv
Fritt valbara examensdelar 10 sv

I alla studerandes yrkesinriktade grundexamen kan dessutom också ingå enligt den personliga studieplanen (PSP) en individuellt fördjupad examensdel för yrkeskompetens:

Företagsverksamhet 10 sv

HUR STIGEN UTFORMAS

En studerande med grundskola som avlägger yrkesexamen kan välja studiestigen för företagsamhet. Studerandes yrkesinriktade grundexamen utformas då av följande examensdelar:

Yrkesinriktade examensdelar

Yrkesinriktade, för alla obligatoriska examensdelar och *yrkesinriktade, för alla valbara examensdelar,* totalt 90 sv.

- Den studerande genomför studierna enligt läroplanen för yrkesinriktad grundexamen.

Examensdelar som kompletterar yrkeskomptensen

Obligatoriska examensdelar

- Gemensamma obligatoriska examensdelar för alla är sammanlagt 17 studieveckor (sv).
- Den studerande genomför studierna enligt läroplanen för yrkesinriktad grundexamen.

Valfria examensdelar

- Valbara examensdelar är sammanlagt 3 studieveckor (sv). Studerande som valt studiestigen för företagsamhet genomför *Företagsverksamhet*, 0 - 3 sv examensdelen i en omfattning om fyra (4) sv: Affärsverksamhetsplan 2 sv och Företagarläger 1 sv.

Fritt valbara examensdelar

- Fritt valbara examensdelar är sammanlagt 10 studieveckor (sv). Studerande som valt studiestigen för företagsamhet avlägger *Företagsamhets* 10 sv examensdelen.

Examensdelar som individuellt fördjupar yrkeskompetensen

- Den studerande kan innefatta examensdelar som individuellt fördjupar yrkeskompetensen i sin grundexamen enligt sin personliga studieplan (PSP). I alla examina är det möjligt att välja en 10 sv:s examensdel i Företagsverksamhet, vilket gör att grundexamens 120 sv utökas. Detta gäller såväl studerande på grundskolebasis som studerande med studentexamen.

YRKESPROV

- Om yrkesprov har förordnats i Utbildningsstyrelsens examensgrunder och Vasa yrkesinstituts läroplans gemensamma del. I följande tabell syns de examensdelar i vilka yrkesprov utförs på studiestigen för företagsamhet.

- Ur tabellen framgår om yrkesproven utförs som partiella yrkesprov eller sammanslagna yrkesprov, vem som beslutar om vitsorden, tidpunkt då yrkesproven utförs och om yrkesproven utförs på en arbetsplats eller i läroanstalten. Här framgår också hurudant yrkesprov det rör sig om samt yrkesprovets föremål för bedömning. På studiestigen för företagsamhet verkställs yrkesproven enligt följande:

Yrkesprovsplan för studiestigen för företagsamhet

Godkänd i yrkesprovskommittén 18.5.2010

Examensdelar, sv	*Verkstäl-lande*		*Bedömare*		*Tidpunkt / år*	*Plats för utförande*		*Yrkesprov*	*Bedöm-ningskri-terier*			
	Hela yrkesprovet	*Delyrkesprov*	*Lärare*	*Arbetsplats-handledare*		*Arbetsplatsen*	*Läroanstalt*		*1*	*2*	*3*	*4*
Företagsamhet, 10 sv	x		x		2		X	Den studerande visar sin yrkesskicklighet genom att fungera i samarbete med gruppen, samarbets- eller partnerföretaget och olika aktörer t.ex. i ett praktikföretag eller motsvarande.	H	H	H	H
Företagsverk-samhet, 10 sv	x		x		2 3		x	Den studerande visar sin yrkesskicklighet genom att i samarbete med olika intressentgrupper planera verksamheten i företaget inom den egna branschen. Grundskolbaserade studeranden gör yrkesprov på tredje studieåret och studentbaserade studeranden på andra studieåret.	H	H	H	H

1 = Behärskande av arbetsprocesserna
2 = Behärskande av arbetsmetoder, -redskap och material
3 = Behärskande av den kunskap som ligger till grund för arbetet
4 = Nyckelkompetenser för livslångt lärande

H = Helt

LÄSPLANER

- Då studierna inleds utarbetas en personlig studieplan (PSP) på basen av läsplanen.

- Ur läsplanen framgår

    - studier som ingår i studiestigen för företagsamhet
    - planerad tidpunkt för att genomföra studierna.

- Exmensdelar har också föklarats i kapitel *Hur stigen utformas*.

Studiestigen innehåller följande läsplaner:

Läsplan 1	Studiestigen för företagsamhet (grundskolbaserad)

Läsplan 1

ALLA GRUNDEXAMINA, STUDIESTIGEN FÖR FÖRETAGSAMHET							
Läsplan 1, grundskolbaserad			*Yrkes-prov*	*Läsår*			*Totalt*
Examens-delens kod	*Studie-periodens kod*	*Examensdelens namn / Studieperiodens namn*	*Läsår*	*1 sv*	*2 sv*	*3 sv*	*sv*
		YRKESINRIKTADE EXAMENSDELAR					**90**
		Obligatoriska examensdelar					
		Genomförs enligt examens läroplan.					
		Valbara examensdelar					
		Genomförs enligt examens läroplan.					
		EXAMENSDELAR SOM KOMPLETTERAR YRKESKOMPETENSEN					**20**
		Obligatoriska examensdelar					*17*
		Genomförs enligt examens läroplan.					
		Valfria examensdelar					
		Företagsverksamhet					*3*
		Affärsverksamhetsplan		2			2
		Företagarläger		1			1
		FRITT VALBARA EXAMENSDELAR					
		Företagsamhet	2	1	9		**10**
		EXAMENSDELAR SOM INDIVIDUELLT FÖRDJUPAR YRKESKUNSKAP					
		Företagsverksamhet Examensdelen kan avläggas av alla studerande under det sista studieåret enligt personlig studieplan (PSP)	3			10	**10**
		ALLA STUDIER SAMMANLAGT					**130**

STUDIER

På följande sidor beskrivs de studier som ingår i studiestigen för företagsamhet. I samband med studierna är studiernas yrkeskompetenskrav antecknade, föremål för bedömningen och bedömningskriterierna samt en plan över bedömningen av studierna och bedömningsmetoderna. Planerna beskriver också riktgivande metoderna för genomförande av studiematerial, undervisningsmetoder samt studiemiljön. Studiernas tidsbestämning framgår ur läsplanerna (se punkt *Läsplaner*).

Valbara examensdelar som kompletterar yrkeskompetensen

De valbara examensdelarna som kompletterar yrkeskompetensen innehåller studier enligt vad som föreskrivs i examensgrunderna. De valbara examensdelarna som kompletterar yrkeskompetensen kan vara:

- modersmålet, det andra inhemska språket, främmande språk, matematik, fysik och kemi, samhälls-, företags- och arbetslivskunskap, gymnastik, hälsokunskap, konst och kultur

- miljökunskap, informations- och kommunikationsteknik, etik, kulturkännedom, psykologi, företagsverksamhet

Valbara examensdelar på sammanlagt 3 studieveckor (sv) innefattas i studierna. Studierna genomförs enligt VYI:s årliga gemensamma utbud. Om den studerande genomför studier enligt en viss studiestig, bildar de valbara studierna ifrågavarande stig. En studerande som studerar enligt studiestigen för företagsamhet avlägger studier i företagsverksamhet (3 sv) enligt följande:

Företagsverksamhet, 0 - 3 sv

Studierna genomförs enligt VYI:s årliga utbud. Den studerande kan välja studier enligt följande: Affärsverksamhetsplan (2 sv) samt Företagarläger (1 sv). Examensdelens omfattning gällande företagsverksamhet i examensbetyget är antingen 1 sv, 2 sv eller 3 sv beroende av vad den studeranden väljer.

Affärsverksamhetsplan, 2 sv

Bedömning av kunskap		**Undervisningsarrangemang**	
Bedömning av examensdelen	**Motsvarar gymnasiets kurser**	**Studieperiodernas namn och omfattning (sv)**	**Metoder för genomförande**
Examensdelen bedöms enligt skala 1 – 3 genom att använda de i examensgrunderna fastställda föremålen och kriterierna för bedömning Bedömningsmetodet - utarbetande av affärsverksamhets-plan	- I läroplanens grunder för gymnasiet finns ingen kurs som skulle ersätta *Företags-verksamhet* i den grundläggande yrkesutbildningen		Studiematerial - skriftligt - nätverksmaterial Undervisningsmetoder 1. Nätstudier eller 2. Närundervisning Inlärningsmiljöer 1. Datanät eller 2. Undervisningsutrymmen
För bedömning av examensdelen bestämmer läraren eller lärarna tillsammans.			

Mål

Den studerande
- utvecklar en affärsidé eller produktifierar sin egen kompetens till företagsverksamhet
- följer i sin företagsverksamhet principerna om en resultatrik verksamhet samt beaktar vilken inverkan kostnadsstrukturen och den egna arbetsinsatsen har för lönsamheten.

Bedömning

I tabellen har bedömningskriterier för tre olika nivåer av kunnande samt föremålen för bedömning sammanställts. I den grundläggande yrkesutbildningen utgör föremålen för bedömning samtidigt det centrala innehållet i examensdelen.

Föremål för bedömning	**Bedömningskriterier**		
	Nöjaktigt N1	**God G2**	**Berömliga B3**
	Den studerande		
Förverkligande av utvecklingsprojekt eller företagsverksamhet	verkställer med handledning den verksamhetsplan han/hon gjort upp	verkställer den verksamhetsplan han/hon gjort upp	verkställer på eget initiativ den verksamhetsplan han/hon gjort upp
	använder med handledning vanliga arbetsmetoder, redskap och material som verksamhetsplanen förutsätter och utnyttjar informationsteknik	använder vanliga arbetsmetoder, redskap och material som verksamhetsplanen förutsätter och utnyttjar informationsteknik	använder arbetsmetoder, redskap och material som verksamhetsplanen förutsätter i växelverkan med sin arbetsgemenskap och utnyttjar informationsteknik
	fungerar med handledning tillsammans med en sakkunnigpart i olika skeden av verksamheten	fungerar tillsammans med en sakkunnigpart i olika skeden av verksamheten	drar i olika skeden av verksamheten nytta av sakkunnignätverk
	verkar i företaget så att han/ hon följer arbetarskyddsanvisningar och överenskomna principer för hållbar utveckling	verkar i företaget så att han/ hon följer arbetarskyddsanvisningar och överenskomna principer för hållbar utveckling	verkar i företaget så att han/ hon följer arbetarskyddsanvisningar och särskilt principer för kvalitet och hållbar utveckling
Utvärdering av förverkligandet av den egna verksamheten,projektet eller företagsverksamheten	utvärderar med handledning sin verksamhet och företagsverksamhetens utveckling	utvärderar sin verksamhet och företagsverksamhetens utveckling	utvärderar sin verksamhet och företagsverksamhetens utveckling i relation till de uppställda målen
	genomför överenskomna förändringar	kommer överens om eventuella förändringar	framför motiverade förändrings- eller förbättringsförslag och kommer överens om hur de ska genomföras

Föremål för bedömning	Bedömningskriterier		
	Nöjaktigt N1	**God G2**	**Berömliga B3**
	Den studerande		
Presentation av utvecklingsprojektet eller företagsverk-samheten	presenterar med handledning genomförandeskedet och dess resultat	presenterar genomförandeskedet och dess resultat	presenterar hela sitt utvecklingsprojekt eller sin företagsverksamhet och dess resultat på ett sätt som passar projektets karaktär
Resultatrik och totalekonomisk verksamhet	fungerar med handledning i sitt arbete eller i sin företagsverksamhet så att han/ hon iakttar en lönsam verksamhet beräknar med handledning den egna arbetsinsatsens andel av kostnaderna.	fungerar i sitt arbete eller i sin företagsverk-samhet så att han/hon iakttar en lönsam verksamhet beräknar kostnaderna för verksamheten och den egna arbets-insatsens andel avdem..	fungerar i sitt arbete, i sin arbetsmiljö eller i sin företags-verksamhet så att han/ hon iakttar en lönsam verksamhet samt verkar kostnadseffektivt och beaktar tidsresurser och andra tillgängliga resurser beräknar kostnaderna för verksamheten och den egna arbetsinsatsens andel av dem.

Nyckelkompetenser för livslångt lärande: 1. Lärande och problemlösning, 2. Interaktion och samarbete, 5. Initiativförmåga och företagsamhet, 6. Hållbar utveckling, 10. Teknologi och informationsteknik.

Bedömning av kunnande

Målet för bedömningen av inlärningen är att de studerande vet vad de kan och vad de ännu måste lära sig. Inlärningen bedöms genom att de studerande ges muntlig eller skriftlig feedback på hur inlärningen framskrider. Om en examensdel genomförs som nätstudier ges den studerande feedback via datanätet.

Studieperiodens vitsord skrivs in på studiekortet med markeringen slutförd (S).

De studerande bedömer sin inlärning utgående från kraven på yrkesskicklighet, målen och bedömningskriterierna i examensdelarna. Den studerandes självvärderingsförmåga utvecklas på så sätt att den studerande kontinuerligt bedömer sin inlärning med hjälp av bedömningskriterierna.

Företagarläger, 1 sv

Bedömning av kunskap		Undervisningsarrangemang	
Bedömning av examensdelen	**Motsvarar gymnasiets kurser**	**Studieperiodernas namn och omfattning (sv)**	**Metoder för genomförande**
Examensdelen bedöms enligt skala 1 – 3 genom att använda de i examensgrunderna fastställda föremålen och kriterierna för bedömning Bedömningsmetodet - Skapande av en affärsidé på företagarläger	- I läroplanens grunder för gymnasiet finns ingen kurs som skulle ersätta *Företags-verksamhet* i den grundläggande yrkesutbildningen		Studiematerial - UF 24-företagarlägrets material eller motsvarande material - nätverksmaterial Undervisningsmetoder - UF 24-företagarläger eller motsvarande verksamhet - nätundervisning Inlärningsmiljöer - utrymmen för företagarlägret - datanätet
För bedömning av examensdelen bestämmer läraren eller lärarna tillsammans.			

Mål

Den studerande
- utvecklar en affärsidé eller produktifierar sin egen kompetens till företagsverksamhet
- bedömer behovet av utveckling utgående från förändringar i omvärlden, kundernas behov, konkurrensen, arbetsmiljön och sin egen kompetens

Bedömning

I tabellen har bedömningskriterier för tre olika nivåer av kunnande samt föremålen för bedömning sammanställts. I den grundläggande yrkesutbildningen utgör föremålen för bedömning samtidigt det centrala innehållet i examensdelen.

Föremål för bedömning	**Bedömningskriterier**		
	Nöjaktigt N1	**God G2**	**Berömliga B3**
	Den studerande		
Utveckling av en affärsidé eller produktifiering av den egna kompetensen	utvecklar med handledning som medlem i en grupp en affärsidé eller produktifierar sin egen kompetens	utvecklar som medlem i en grupp en affärsidé eller produktifierar sin egen kompetens	utvecklar på eget initiativ en affärsidé eller produktifierar sin egen kompetens och drar nytta av sakkunskapen inom arbetsgemenskapen
	utreder med handledning verksamhetssätt, centrala tjänster eller produkter som hör till den egna företagsverksamheten	utreder i samarbete verksamhets- eller affärsidéer samt centrala tjänster och produkter som hör till den egna företagsverksamheten	utreder olika företags eller organisationers verksamhets- eller affärsidéer samt centrala tjänster och produkter som har med företagsverksamhet att göra
	söker med handledning information om behov av att utveckla produkter och tjänster t.ex. utgående från förändringar i omvärlden, kundernas behov, konkurrensen, eller företagets kunnande	söker i samarbete information om behov av att utveckla produkter och tjänster t.ex. utgående från förändringar i omvärlden, kundernas behov, konkurrensen, eller företagets kunnande	söker självständigt information om behov av att utveckla produkter och tjänster t.ex. utgående från förändringar i omvärlden, kundernas behov, konkurrensen, eller företagets kunnande
	kartlägger med handledning lösningsalternativ	kartlägger olika slags lösningsalternativ	kartlägger på eget initiativ olika slags lösningsalternativ
	jämför med handledning olika slags alternativ	jämför alternativ och ställer upp kvalitets- och kostnadsmål som beaktar hållbar utveckling	jämför alternativ och ställer upp kvalitets- och kostnadsmål som beaktar hållbar utveckling
		presenterar alternativen för t.ex. en sakkunnig, arbetsledningen eller en kund	presenterar de alternativ som han/hon anser vara bäst för t.ex. en sakkunnig, arbetsledningen eller en kund samt förhandlar med ifrågavarande part

Föremål för bedömning	Bedömningskriterier		
	Nöjaktigt N1	**God G2**	**Berömliga B3**
	Den studerande		
Planering av företagsverksamheten	väljer med hand-ledning det alternativ som ska förverkligas och gör upp en verksamhetsplan, som innehåller central information om genomförandet	väljer i samarbete ett alternativ och gör upp en verksamhetsplan som innehåller central information om genomförandet	väljer eller kommer överens om ett genomförbart alternativ och gör upp en verksamhetsplan som innehåller central information om genomförandet
	diskuterar planen och gör de ändringar som man kommit överens om	presenterar planen och ändrar den på basis av respons	presenterar planen och utvecklar den på basis av respons

Nyckelkompetenser för livslångt lärande: 1. Lärande och problemlösning, 2. Interaktion och samarbete, 5. Initiativförmåga och företagsamhet, 6. Hållbar utveckling, 10. Teknologi och informationsteknik.

Bedömning av kunnande

Målet för bedömningen av inlärningen är att de studerande vet vad de kan och vad de ännu måste lära sig. Inlärningen bedöms genom att de studerande ges muntlig eller skriftlig feedback på hur inlärningen framskrider. Den studerande ges feedback för sin inlärning av arbetandet på företagarlägret.

Studieperiodens vitsord skrivs in på studiekortet med markeringen slutförd (S).

De studerande bedömer sin inlärning utgående från kraven på yrkesskicklighet, målen och bedömningskriterierna i examensdelarna. Man utvecklar den studerandes självvärderingsförmåga under företagarlägret med peer review (en utvärdering mellan två parter på samma nivå).

Fritt valbara examensdelar

De fritt valbara examensdelarna innehåller studier enligt vad som föreskrivs i examensgrunderna. De fritt valbara examensdelarna kan vara:

- yrkesinriktade examensdelar inom det egna utbildningsområdet eller något annat område,
- examensdelar som kompletterar yrkeskompetensen,
- gymnasiestudier eller studier som förbereder för avläggande av studentexamen,
- arbetserfarenhet,
- handledda fritidsintressen som stöder utbildningens allmänna och yrkesinriktade mål samt den studerandes personlighetsutveckling.

Fritt valbara examensdelar om 10 studieveckor (sv) innefattas i studierna. Studerande som valt studiestigen för företagsamhet avlägger en 10 sv:s examensdel i *Företagsamhet* enligt följande:

Företagsamhet, 10 sv

<table>
<tr><th colspan="2">Bedömning av kunskap</th><th colspan="2">Undervisningsarrangemang</th></tr>
<tr><th>Bedömning av examensdelen</th><th>Övrig utvärdering</th><th>Verkställande av studier</th><th>Metoder för genomförande</th></tr>
<tr><td>Examensdelen bedöms enligt skala 1 – 3 genom att använda de i examensgrunderna fastställda föremålen och kriterierna för bedömning

Bedömningsmetodet
- Yrkesprov</td><td>-</td><td rowspan="2">Examendelen har inte indelats i studieperioder. Studier på 10 sv verkställs periodiserade enligt följande:
- <u>1. studieårets</u>
- <u>stigperiod</u>, 1sv: presentation av UF-verksamheten, deltagande i företagsmässan, presentaton av föregående gruppers årsberättelser
- <u>2. under andra studieåret</u>: veckovisa handledningstider sammanlagt 3 sv, under stigperioden 5 sv idkande av företagsverksamhet,
- under period 6 årsberättelsen och presentationerna, 1 sv.</td><td rowspan="2">Studiematerial
- UF År som företagare - material eller annat motsvarande material

Undervisningsmetoder
- UF År som företagare
- verksamhet eller träningsföretag
- nätundervisning
- temaföreläsningar

Inlärningsmiljöer
- UF-företag eller träningsföretag
- datanät</td></tr>
<tr><td colspan="2">För bedömning av examensdelen bestämmer läraren eller lärarna tillsammans.</td></tr>
</table>

Krav på yrkesskicklighet

Den studerande kan i samarbete med en grupp

- bedöma möjligheter till produktifiering
- bedöma verksamhetsförutsättningarna för ett företag som ska grundas
- precisera en ekonomiskt lönsam affärsidé samt utveckla verksamhetsidén
- skaffa ett fungerande samarbets- eller partnerföretag
- göra upp en preliminär affärsverksamhets- och ekonomiplan
- presentera affärsverksamhets- och ekonomiplanen för financiärer och producenter av företagsrådgivningstjänster
- förhandla om företagets verksamhetsmöjligheter och finansiering
- grunda ett företag
- planera och starta företagets verksamhet
- verka i det grundade företaget och utföra kärnuppgifter i företaget

- fungera tillsammans med parter som producerar tjänster som stöder företagets verksamhet, bl.a. bokföringsbyråer, reklambyråer
- avsluta företagets verksamhet när studierna avslutas eller fortsätta företagets verksamhet i samband med studierna i företagsverksamhet (10 sv) med målsättningen att grunda ett eget företag.

Bedömning

I tabellen har bedömningskriterier för tre olika nivåer av kunnande samt föremålen för bedömning sammanställts. I den grundläggande yrkesutbildningen utgör föremålen för bedömning samtidigt det centrala innehållet i examensdelen.

Föremål för bedömning	**Bedömningskriterier**		
1. Behärskande av arbets-processen	**Nöjaktigt N1**	**God G2**	**Berömliga B3**
	Den studerande		
Planering av det egna arbetet	deltar i planeringen av företagets verksamhet och fungerar som medlem i en grupp	planerar sitt företags verksamhet och fungerar självmant och ansvarsfullt som medlem i en grupp	planerar innovativt sitt företags verksamhet och fungerar självmant, ansvarsfullt och sporrande som medlem i en grupp
	tar ansvar för sina arbeten enligt avtal	tar solidariskt ansvar för avtalade arbeten	tar solidariskt ansvar för hela gruppens verksamhet och för avtalade arbeten
Behärskande av arbetets helhet	framskrider systematiskt i sitt arbete med handledning	framskrider systematisk och smidigt i sitt arbete	framskrider systematiskt och smidigt i sitt arbete och anpassar sitt arbete till gruppens verksamhet
	deltar i överenskomna möten för samarbets-nätverk	skaffar samarbetspartners och fungerar i samarbetsnätverk	skaffar samarbetspartners och drar nytta av samarbetsnätverk för att utveckla verksamheten
Kvalitativ verksamhet	verkar i enlighet med uppställda kvalitetsmål och förändra sin egen verksamhet på basis av respons	verkar i enlighet med tillsammans uppställda kvalitetsmål och utvärderar sin egen verksamhet för att uppnå dem	verkar i enlighet med uppställda kvalitetsmål och utvecklar sin egen verksamhet för att uppnå dem
	verkar serviceinriktat.	verkar serviceinriktat och främjar kundtillfredsställelsen.	verkar serviceinriktat och främjar kundtillfredsställelsen.

Föremål för bedömning	Bedömningskriterier		
2. Behärskande av arbetsmetoder, -redskap och material	**Nöjaktigt N1**	**God G2**	**Berömliga B3**
	Den studerande		
Användning av arbetsredskap	använder vanliga arbetsredskap som används i företaget, så som arbetsplatsens maskiner och apparater, dator och program	använder arbetsredskap som används i företaget, så som arbetsplatsens maskiner och apparater, dator och program	använder självständigt arbetsredskap som används i företaget, så som arbetsplatsens maskiner och apparater, dator och program
	verkar enligt principerna för dataskydd.	verkar enligt principerna för dataskydd.	verkar enligt principerna för dataskydd.

Föremål för bedömning	Bedömningskriterier		
3. Behärskandet av den kunskap som ligger till grund för arbetet	**Nöjaktigt N1**	**God G2**	**Berömliga B3**
	Den studerande		
Bedömning av möjligheterna till produktifiering och verksamhetsbetingelserna	drar vid produktifieringen tillsammans med gruppen nytta av de möjligheter den egna branschen eller olika branscher erbjuder till företagsverksamhet	drar vid produktifieringen tillsammans med gruppen nytta av de möjligheter den egna branschen eller olika branscher erbjuder till företagsverksamhet	drar vid produktifieringen tillsammans med gruppen nytta av de möjligheter den egna branschen eller olika branscher erbjuder till företagsverksamhet
		söker information som fås i olika nätverk	drar nytta av information som fås i olika nätverk
	kartlägger handledd tillsammans med gruppen företagen i branschen och söker information om att verka som företagare i sin bransch	kartlägger tillsammans med gruppen företagen i branschen och söker information om att verka som företagare i sin bransch	kartlägger tillsammans med gruppen företagen i branschen och söker information om att verka som företagare i sin bransch
	följer handledd i samarbete med en grupp med branschens utveckling ur företagsverksamhetens synvinkel	följer i samarbete med en grupp med branschens utveckling ur företagsverksamhetens synvinkel	följer i samarbete med en grupp med branschens utveckling och utvecklingsperspektiven ur företagsverksamhetens synvinkel
	bedömer med handledning och i samarbete med gruppen sina möjligheter som företagare	bedömer i samarbete med gruppen sina möjligheter som företagare	bedömer självständigt sina möjligheter som företagare och ställer upp utvecklingsmål för sig

Föremål för bedömning	Bedömningskriterier		
3. Behärskandet av den kunskap som ligger till grund för arbetet	**Nöjaktigt N1**	**God G2**	**Berömliga B3**
	Den studerande		
Precisering av affärsidén	utreder med handledning i samarbete med gruppen verksamhetsmöjligheterna för det företag som ska grundas	utreder och rapporterar i samarbete med gruppen verksamhetsmöjligheterna för det företag som ska grundas	utreder och rapporterar i samarbete med gruppen verksamhetsmöjligheterna för det företag som ska grundas
	väljer handledd företagsform i samarbete med gruppen och gör upp dokumenten för grundandet av företaget	väljer företagsform i samarbete med gruppen och gör upp dokumenten för grundandet av företaget	väljer företagsform i samarbete med gruppen och gör upp dokumenten för grundandet av företaget
		deltar i att skaffa information från de centrala myndigheterna	skaffar självständigt information från de centrala myndigheterna
Planering av företagets verksamhet och att verka i ett företag	skaffar handledd information som behövs vid planeringen av verksamheten, bl.a. hur en produkt eller tjänst produceras och säljs samt hur man sköter ekonomin	skaffar i samarbete med gruppen information som behövs vid planeringen av företagsverksamheten, bl.a. hur en produkt eller tjänst produceras och säljs samt hur man sköter ekonomin	utnyttjar i samarbete med gruppen information som behövs vid planeringen av företagsverksamheten, bl.a. hur en produkt eller tjänst produceras och säljs samt hur man sköter ekonomin
	deltar handledd i samarbete med gruppen i att skaffa fram information som behövs vid planering av företagets logistik	deltar i samarbete med gruppen i att skaffa fram information som behövs vid planering av företagets logistik	utnyttjar i samarbete med gruppen information som behövs vid planering av företagets logistik
	skaffar i samarbete med gruppen fram information om tjänster som stöder grundandet av företaget och verksamheten, bl.a. en bokföringsbyrås tjänster	skaffar i samarbete med gruppen fram information om tjänster som stöder grundandet av företaget och verksamheten, bl.a. en bokföringsbyrås tjänster	skaffar i samarbete med gruppen fram information om tjänster som stöder grundandet av företaget och verksamheten, bl.a. en bokföringsbyrås tjänster
	tillämpar med handledning det kunskapsunderlag som behövs för att sköta de överenskomna uppgifterna	tillämpar det kunskapsunderlag som behövs i företagets verksamhet	tillämpar självständigt det kunskapsunderlag som behövs i företagets verksamhet
	utreder med handledning vilka krav lagstiftningen ställer på bokföringen	utreder vilka krav lagstiftningen ställer på bokföringen	utreder vilka krav lagstiftningen ställer på bokföringen och varför dessa ställs
	sparar med handledning de kvitton och verifikat som måste sparas för bokföringen.	sparar de kvitton och verifikat som behövs i bokföringen	sparar de kvitton och verifikat som behövs i bokföringen
		tolkar t.ex. med hjälp av bokföringsbyrån företagets resultat.	tolkar t.ex. med hjälp av bokföringsbyrån företagets resultat och balansräkning.

Föremål för bedömning	Bedömningskriterier		
4. Nyckelkompetenser för livslångt lärande	**Nöjaktigt N1**	**God G2**	**Berömliga B3**
	Den studerande		
Lärande och problemlösning	skaffar handledd information om bestämmelser kring centrala produkter, tjänster och avtal	skaffar information om lagstiftning och bestämmelser kring centrala produkter, tjänster och avtal	tillämpar lagstiftningen och andra bestämmelser kring entrala produkter, tjänster och avtal
Interaktion och samarbete	deltar i att förbereda gruppens val och beslut	ger förslag, gör val och fattar beslut i gruppen	ger förslag samt väljer och fattar beslut på ett underbyggt sätt för att utveckla företagets verksamhet
	utvärderar handledd sin egen verksamhet och hur det egna arbetet framskrider	utvärderar sin egen verksamhet och hur det egna arbetet framskrider	utvärderar sin verksamhet och sitt arbete samt hur det egna arbetet framskrider
	deltar i samarbets-förhandlingar tillsammans med gruppens medlemmar och intressentgrupper	förhandlar om samarbete tillsammans med gruppens medlemmar och deltar i samarbetsförhandlingar med intressentgrupper	förhandlar om samarbete med gruppens medlemmar intressentgrupper
Yrkesetik	iakttar med handledning i företagsverksamheten överenskomna ekonomiska och sociala värden samt värden för hållbar utveckling	iakttar i företagsverk-samheten överenskomna ekonomiska och sociala värden samt värden för hållbar utveckling	iakttar i företags-verksamheten ekonomiska och sociala värden samt värden för hållbar utveckling
Hälsa, säkerhet och funktionsförmåga	följer arbetarskydds-anvisningarna för sin bransch i sin egen verksamhet och i kundbetjäningssituationer	följer arbetarskydds-anvisningarna för sin bransch i sin egen verksamhet och i kundbetjäningssituationer	följer arbetarskydds-anvisningarna för sin bransch i sin egen verksamhet och i kundbetjäningssituationer
	skyddar sig med handledning mot faror som hör ihop med arbetet och arbetsmiljön	skyddar sig mot faror som hör ihop med arbetet och arbetsmiljön	skyddar sig mot faror som hör ihop med arbetet och arbetsmiljön
	säkerställer med handledning sin egen, arbetskamraternas och kundernas säkerhet i bekanta situationer.	säkerställer enligt anvisningar sin egen, arbetskamraternas och kundernas säkerhet i olika situationer.	säkerställer sin egen, arbetskamraternas och kundernas säkerhet i olika situationer.
			utvecklar säkerheten och arbetsförmågan för sin grupp genom att utveckla sina egna arbetsrutiner och sin arbetsmiljö handleder andra i att fungera hälsosamt och tryggt när han/hon fungerar som medlem i gruppen

Sätt att visa yrkesskickligheten

Den studerande visar sin yrkesskicklighet genom att samarbeta med en grupp, samarbets- eller partnerföretag och olika aktörer, t.ex. i ett övningsföretag eller motsvarande.

I yrkesproven påvisas i dess helhet

- Š behärskande av arbetsprocessen
- Š behärskande av arbetsmetoder, -redskap och material
- Š behärskande av den kunskap som ligger till grund för arbetet
- Š nyckelkompetenser för livslångt lärande.

Bedömning av kunnande

Målet för bedömningen av inlärningen är att de studerande vet vad de kan och vad de ännu måste lära sig. Inlärningen bedöms genom att muntligt ge den studerande feedback på hur studierna framskrider. Den studerande ges feedback för sin inlärning på Uf-företag eller träningsföretag.

Studieperiodens vitsord skrivs in på studiekortet med markeringen slutförd (S).

De studerande bedömer sin inlärning utgående från kraven på yrkesskicklighet, målen och bedömningskriterierna i examensdelarna. Gruppen gör självvärdering.

Examensdelar som individuellt fördjupar yrkeskompetensen

Den studerande kan innefatta examensdelar som individuellt fördjupar yrkeskompetensen i sin grundexamen enligt sin personliga studieplan (PSP). Alla som studerar till en grundexamen kan individuellt inkludera examensdelen Företagsverksamhet på 10 sv under sitt sista studieår:

Företagsverksamhet, 10 sv

I alla examina är det möjligt att välja en 10 sv:s examensdel i Företagsverksamhet, vilket gör att grundexamens 120 sv utökas. Detta gäller såväl studerande på grundskolebasis som studerande med studentexamen. Som undervisningsmetod används mentorskap under sista läsåret.

Bedömning av kunskap		**Undervisningsarrangemang**	
Bedömning av examensdelen	**Övrig utvärdering**	**Studieperiodernas namn och omfattning (sv)**	**Metoder för genomförande**
Examensdelen bedöms enligt skala 1 – 3 genom att använda de i examensgrunderna fastställda föremålen och kriterierna för bedömning Bedömningsmetodet - Yrkesprov	-	-	Undervisningsmetoder - Mentorskap under sista studieåret - Nätundervisning - YES-centret eller motsvarande står för mentorskapet Inlärningsmiljöer - datanät - arbetsliv
För bedömning av examensdelen bestämmer läraren eller lärarna tillsammans.			

Krav på yrkesskicklighet

Den studerande

- bedömer möjligheterna till produktifiering av sin egen kompetens (produkt eller tjänst)
- kartlägger verksamhetsförutsättningarna för ett företag som ska grundas
    - kartlägger och skaffar samarbetsföretag och samarbetspartner
    - söker, identifierar och bedömer företagets verksamhetsmöjligheter
- väljer en ekonomiskt lönsam affärsidé samt utvecklar verksamhetsidén
- gör upp en affärsverksamhetsplan för företaget
    - planerar skötseln av företagets ekonomi och utreder de resurser som verksamheten förutsätter
    - presenterar affärsverksamhets- och ekonomiplanen för finansiärer och producenter av företagsrådgivningstjänster

- förhandlar om företagets verksamhetsmöjligheter och finansiering
- planerar tillverkningen av företagets produkter eller utbjudandet av tjänster
- gör upp en marknadsföringsplan och beslutar om marknadsföringsåtgärder
- gör de logistiska lösningar som företaget behöver
- gör en riskhanteringsanalys för företaget
- planerar genomförandet av en lönsam affärsverksamhet och dess kärnuppgifter

- väljer företagsform, grundar företaget och avslutar dess verksamhet.

Bedömning

I tabellen har bedömningskriterier för tre olika nivåer av kunnande samt föremålen för bedömning sammanställts. I den grundläggande yrkesutbildningen utgör föremålen för bedömning samtidigt det centrala innehållet i examensdelen.

Föremål för bedömning	**Bedömningskriterier**		
1. Behärskande av arbets-processen	**Nöjaktigt N1**	**God G2**	**Berömliga B3**
	Den studerande		
Planering av det egna arbetet och uppgörande av planer	planerar handledd företagets verksamhet	planerar sitt företags verksamhet och fungerar självmant och ansvarsfullt	planerar innovativt sitt företags verksamhet och fungerar självmant, ansvarsfullt och sporrande
Behärskande av arbetets helhet	framskrider systematiskt i sitt arbete med handledning	framskrider systematisk och smidigt i sitt arbete	framskrider systematisk och smidigt i sitt arbete
	skaffar handledd ett samarbetsföretag	skaffar samarbetspartners och fungerar i samarbetsnätverk	skaffar samarbetspartners och drar nytta av samarbetsnätverk för att utveckla verksamheten
Kvalitativ verksamhet	verkar i enlighet med de kvalitetsmål som ställts upp för arbetet och förändrar sin egen verksamhet på basis av respons	verkar i enlighet med de uppställda kvalitetsmålen och utvärderar sin egen verksamhet för att uppnå dem	verkar i enlighet med de uppställda kvalitetsmålen och utvecklar sin egen verksamhet för att uppnå dem
	verkar serviceinriktat.	verkar serviceinriktat och främjar kundtillfredsställelsen.	verkar serviceinriktat och främjar kundtillfredsställelsen.

Föremål för bedömning	Bedömningskriterier		
2. Behärskandet av arbetsmetoder, -redskap och material	**Nöjaktigt N1**	**God G2**	**Berömliga B3**
	Den studerande		
Teknologi och informationsteknik	använder vanliga arbetsredskap som behövs när företaget grundas, så som maskiner och apparater, dator och program	använder arbetsredskap som behövs när företaget grundas, så som maskiner och apparater, dator och program	använder självständigt arbetsredskap som behövs när företaget grundas, så som maskiner och apparater, dator och program
	verkar enligt principerna för dataskydd.	verkar enligt principerna för dataskydd.	verkar enligt principerna för dataskydd.

Föremål för bedömning	Bedömningskriterier		
3. Behärskandet av den kunskap som ligger till grund för arbetet	**Nöjaktigt N1**	**God G2**	**Berömliga B3**
	Den studerande		
Bedömning av möjligheterna till produktifiering	utnyttjar handledd vid produktifieringen den egna branschens möjligheter till företagsverksamhet	utnyttjar vid produkt-ifieringen den egna branschens möjligheter till företagsverksamhet	utnyttjar vid produkt-ifieringen den egna branschens möjligheter till företagsverksamhet
	söker handledd information som fås i olika nätverk	söker information som fås i olika nätverk	drar nytta av information som fås i olika nätverk
	kartlägger handledd företagen i branschen och information om att verka som företagare i sin bransch	kartlägger företagen i branschen och söker information om att verka som företagare i sin bransch	kartlägger företagen i branschen och söker information om att verka som företagare i sin bransch
Kartläggning av affärsverksamhetsmiljön	följer handledd med branschens utveckling med tanke på inledandet av företagsverksamhet	följer med branschens utveckling med tanke på inledandet av företagsverksamhet	följer med branschens utveckling och utvecklingsutsikter med tanke på inledandet av företagsverksamhet
	bedömer med handledning sina möjligheter som företagare	bedömer sina möjligheter som företagare	bedömer självständigt sina möjligheter som företagare och ställer upp utvecklingsmål för sig
Kartläggning av affärsverksamhetsmiljön	följer handledd med branschens utveckling med tanke på inledandet av företagsverksamhet	följer med branschens utveckling med tanke på inledandet av företagsverksamhet	följer med branschens utveckling och utvecklingsutsikter med tanke på inledandet av företagsverksamhet
	bedömer med handledning sina möjligheter som företagare	bedömer sina möjligheter som företagare	bedömer självständigt sina möjligheter som företagare och ställer upp utvecklingsmål för sig
	utreder med handledning verksamhetsmöjligheterna för det företag som ska grundas	utreder och rapporterar verksamhetsmöjligheterna för det företag som ska grundas	utreder och rapporterar verksamhetsmöjligheterna för det företag som ska grundas

Föremål för bedömning	Bedömningskriterier		
3. Behärskandet av den kunskap som ligger till grund för arbetet	**Nöjaktigt N1**	**God G2**	**Berömliga B3**
	Den studerande		
Val av affärsidé	skaffar handledd information från de centrala myndigheterna	utreder och rapporterar verksamhetsmöjligheterna för det företag som ska grundas	utreder och rapporterar verksamhetsmöjligheterna för det företag som ska grundas
	skaffar handledd information från de centrala myndigheterna	skaffar information från de centrala myndigheterna	skaffar självständigt information från de centrala myndigheterna
	skaffar handledd information som behövs vid planeringen av sitt företags verksamhet, bl.a. hur en produkt eller tjänst produceras och säljs samt hur man sköter ekonomin	skaffar information som behövs vid planeringen av sitt företags verksamhet, bl.a. hur en produkt eller tjänst produceras och säljs samt hur man sköter ekonomin	utnyttjar information som behövs vid planeringen av sitt företags verksamhet, bl.a. hur en produkt eller tjänst produceras och säljs samt hur man sköter ekonomin
	skaffar handledd fram information som behövs vid planeringen av sitt företags logistik	skaffar fram information som behövs vid planeringen av sitt företags logistik	utnyttjar information som behövs vid planeringen av sitt företags logistik
Uppgörande av en plan för affärsverksamheten	använder handledd information som behövs i det egna företagets riskhanteringsanalys	använder information som behövs i det egna företagets riskhanteringsanalys	tillämpar information som behövs i det egna företagets riskhanteringsanalys
	skaffar handledd fram information om tjänster som stöder grundandet av företaget och verksamheten, bl.a. en bokföringsbyrås tjänster	skaffar fram information om tjänster som stöder grundandet av företaget och verksamheten, bl.a. en bokföringsbyrås tjänster	skaffar fram information om tjänster som stöder grundandet av företaget och verksamheten, bl.a. en bokföringsbyrås tjänster
	skaffar handledd information om företagarens andel i bokföringen och tolkningen av resultatet	skaffar information om företagarens andel i bokföringen och tolkningen av företagets resultat	skaffar information om företagarens andel i bokföringen och i tolkningen av företagets resultat
	skaffar handledd information om bestämmelser kring centrala produkter, tjänster och avtal	skaffar information om lagstiftning och bestämmelser kring centrala produkter, tjänster och avtal	tillämpar lagstiftningen och andra bestämmelser kring centrala produkter, tjänster och avtal
Val av företagsform samt grundande och avslutande av ett företag	väljer handledd företagsform för företaget och gör upp dokumenten för grundande och avslutande av företaget.	väljer företagsform för företaget och gör upp dokumenten för grundande och avslutande av företaget.	väljer företagsform för företaget och gör upp dokumenten för grundande och avslutande av företaget.

Föremål för bedömning	Bedömningskriterier		
4. Nyckelkompetenser för livslångt lärande	Nöjaktigt N1	God G2	Berömliga B3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Lärande och problemlösning	fattar beslut med handledning	gör val och fattar beslut	framför förslag samt väljer och fattar beslut på motiverade grunder för att utveckla företagets verksamhet
	utvärderar handledd sin egen verksamhet och hur det egna arbetet framskrider	utvärderar sin egen verksamhet och hur det egna arbetet framskrider	utvärderar på eget initiativ sin verksamhet och sitt arbete samt hur det egna arbetet framskrider
Interaktion och samarbete	förhandlar handledd om samarbete med intressentgrupper	förhandlar om samarbete med intressentgrupper	förhandlar innovativt om samarbete med intressentgrupper
Yrkesetik	iakttar handledd vid planering av företagsverksamheten överenskomna ekonomiska och sociala värden samt värden för hållbar utveckling	iakttar vid planering av företagsverksamheten överenskomna ekonomiska och sociala värden samt värden för hållbar utveckling	iakttar vid planering av företagsverksamheten ekonomiska och sociala värden samt värden för hållbar utveckling
Hälsa, säkerhet och funktionsförmåga	gör handledd upp planer för att i sitt företag följa arbetarskyddsanvisningarna för sin bransch	gör upp planer för att i sitt företag följa arbetarskyddsanvisningarna för sin bransch	gör på eget initiativ upp planer för att i sitt företag följa arbetarskydds-anvisningarna för sin bransch
	gör handledd upp planer för att skydda sig mot faror som hör ihop med uppgifterna inom företaget, arbetet och arbetsmiljön.	gör upp planer för att skydda sig mot faror som hör ihop med det arbete som utförs i företaget och med arbetsmiljön.	gör på eget initiativ upp planer för att skydda sig mot faror som hör ihop med det arbete som utförs i företaget och med arbetsmiljön.

Sätt att visa yrkesskickligheten

Den studerande visar sin yrkesskicklighet genom att planera verksamheten i det egna företaget och verka i samarbete med olika intressentgrupper.

I yrkesprovet påvisas i dess helhet

- Š behärskande av arbetsprocessen
- Š behärskande av arbetsmetoder, -redskap och material
- Š behärskande av den kunskap som ligger till grund för arbetet
- Š behärskande av nyckelkompetenserna för livslångt lärande.

Bedömning av kunnande

Målet för bedömningen av inlärningen är att de studerande vet vad de kan och vad de ännu måste lära sig. Inlärningen bedöms genom att muntligt ge den studerande feedback på hur studierna framskrider.

Feedbacken ges muntligt under handledningssituationen. Den studerande för dagbok över handledningsbesöken från YES-centret och andra håll. Studieperiodens vitsord skrivs in på studiekortet med markeringen slutförd (S).

De studerande bedömer sin inlärning utgående från kraven på yrkesskicklighet, målen och bedömningskriterierna i examensdelarna. Den studerandes självvärderingsfärdigheter utvecklas under handledningsbesöken.